

1.ÜNİTE: DEĞİŞEN DÜNYADA OSMANLI (1683-1789)

1.2 Lale Devri'nin Devlet ve Toplum Hayatına Etkileri

Lale Devri (1718–1730)

Padişah: III. Ahmed. **Sadrazam:** Nevşehirli Damat İbrahim Paşa. Pasarofça ile Patrona Halil İsyanı arasındaki dönemdir; adını XX. yüzyıl başında Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Refik Altınay vermiştir.

Başlama nedeni

- Kaybedilen toprakları geri alma politikasından vazgeçilip **barış** yoluna girildi; askerlerin etkisi azaldı, **kalem ehli (bürokrat)** öne çıktı. Avrupa'ya ayak uydurma ihtiyacı ilk kez **kurumsal** olarak kabul edildi.

Diplomasi, kültür ve bilim

- Paris, Viyana, Moskova, Varşova'ya ilk **geçici elçiler**. **Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi** (Paris, 1720–21) Paris Sefaretnamesi'ni yazdı; saray ve bahçe tasvirleri imar faaliyetlerine ilham verdi.
- İlk Türk matbaası (1727):** İbrahim Müteferrika ve Mehmed Said Efendi. Dinî eserler (tefsir, hadis, fıkıh, kelim) basılmayacaktı. İlk eser **Vankulu Lügati (1729)**; 1743'e kadar 17 kitap (23 cilt).
- Kütüphaneler (III. Ahmed Kütüphanesi), **Tercüme Heyeti**, nadir el yazmalarının yurt dışına çıkarılmasının yasaklanması.
- Sağlık: **Çiçek aşısı** (Lady Montagu), karantina, yetersiz tabiplerin uzaklaştırılması.

Askerî ve teknik yenilikler

- Tersane ıslahı, Avrupalı **üç ambarlı gemi**; Tersane bünyesinde **Hendesehane** (Yeniçeriler karşı çıkınca kapandı); **ilk düzenli itfaiye** (Tulumbacılar Ocağı); Kız Kulesi onarımı.
- Humbaracı Ocağı:** Asıl ıslahı Lale Devri'nde değil, **I. Mahmud** döneminde **Humbaracı Ahmed Paşa** (Comte de Bonneval) tarafından yapıldı; **1734'te hendesehane (humbarahane)** kışla-okulu açıldı, sonraki mühendishanelerin ilk örneğidir. Topçu Ocağı da düzenlendi.
- Çini imalathanesi (Tekfur Sarayı, İznik, Kütahya), çuha atölyesi, Yalova kâğıt imalathanesi (1741).

Mimari, sanat ve eğlence

- Sadâbâd Kasrı** (Kâğıthane; Fontainebleau esinli, bahçeler Versailles'dan esinli), Sultan III. Ahmed Çeşmesi, III. Ahmed Has Odası; **Barok ve Rokoko** etkisi.
- Nedim** (şair), **Levni** (minyatür), Surnâme-i Vehbî. Yaz mevsiminde **Çırağan** eğlenceleri (donanma şenlikleri), kışın **helva sohbetleri**; Kâğıthane ve Sadâbâd mesireleri; Batı tarzı mobilya ve portre, **alafrangalık** başlangıcı.
- Lale:** Zarafet ve ihtişam sembolü; Avrupa'dan lale getirildi, İstanbul'da **839 çeşit** lale yetiştirildi (1726), lale ticareti mücevhercilik gibi bir sanata dönüştü. Hollanda'daki "lale çılgınlığı" ile aynı dönem. İbrahim Paşa israfa karşı nizamname çıkardı.

Lale Devri'ni bitiren olaylar

- İran Seferi** başarısız oldu, mali yük nedeniyle yeni vergiler, eşkıyalık ve **İstanbul'a göç**, pahalılık, işsizlik, güvenlik sorunu; yöneticilerin israfı ve liyakatsiz atamalar.
- Patrona Halil İsyanı (1730):** Esnaf, halk ve bazı ulema katıldı. Damat İbrahim Paşa idam edildi, **III. Ahmed tahttan indirildi, I. Mahmud geçti**; lale bahçeleri ve köşkler yağmalandı.